

ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ИНСТИТУТИ

МИЛЛИЙ ВА ҲАЛҚАРО КУРАШ ТУРЛАРИ НАЗАРИЯСИ ВА УСЛУБИЯТИ

---

**2-КУРС ТАЛАБАЛАРИ УЧУН**  
**КУРАШ ТУРЛАРИ НАЗАРИЯСИ ВА**  
**УСЛУБИЯТИ**  
**ФАНИДАН**  
**МАЪРУЗА МАТНЛАРИ**

Тузувчи: Бакиев З.А.

## 2-курс талабалари учун 1-маъруза

# Кураш турларида олиб бориладиган илмий-тадқиқот ишлари

### РЕЖА

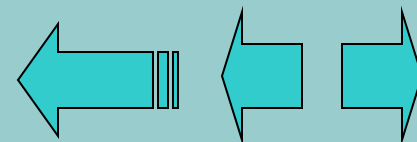
1. Кураш турлари бўйича тадқиқот ишининг ташкилий-услубий асослари.
  - 1.1.Тадқиқот мавзусини танлаш
  - 1.2. Тадқиқотнинг иш режасини тузиш.
  - 1.3.Тадқиқот материалларини йиғиш ва тўплаш
  - 1.4. Йиғилган маълумотларни таҳлил қилиш ва умумлаштириш
  - 1.5.Тадқиқотни яқунлаш ва шакллантириш
2. Назорат учун савол ва топшириқлар
- 3.Тавсия этиладиган адабиётлар.



# 1.1. Тадқиқот мавзусини танлаш

Илмий тадқиқот жараёни мавзу танлашдан бошланади, унинг тўғри танланиши эса кўп жиҳатдан кейинги ишларнинг муваффақиятини белгилайди. Шунинг учун ҳам тадқиқотнинг тўғри танланган мавзуси катта аҳамиятга эга бўлиб, ўзига тадқиқотчи томонидан ҳам, унинг илмий раҳбари томонидан ҳам жиддий эътиборни талаб этади.

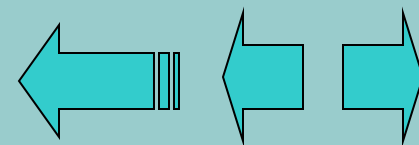
Жисмоний тарбия ва спорт соҳасидаги илмий иш мавзуси тадқиқотчининг кейинги мақсадли фаолияти учун истиқболли бўлиши, демак, у илмий тадқиқотларга қўйиладиган умумий талабларга тўла жавоб бериши шарт. Илмий тадқиқот мавзусининг истиқболли эканлигини белгилайдиган асосий мезонлар: а) унинг долзарблиги, яъни жисмоний тарбия ва спортнинг муайян соҳасидаги назарий ҳамда амалий аҳамияти; б) олинадиган маълумотлар, тадқиқот усули ва йўналишининг янгилиги; в) мураббийлик ва педагогик амалиётининг энг муҳим эҳтиёжлари билан бевосита алоқадорлик; г) спорт фанининг мазкур соҳасига оид муайян илмий масалани ҳал этиш мақсадига йўналтирилганлик; д) мавжуд шароитда қўйилган илмий вазифаларни бажариш мумкинлиги (раҳбарлик қилувчи ва бажарувчи ходимларнинг етарлилиги, ходимларнинг тайёрланганлик даражаси, зарур моддий-техника базасининг мавжудлиги).



Илмий тадқиқотнинг истиқболи йўналишини тўғри белгилаш ва унинг аниқ мавзусини танлаб олишда илмий-техник ахборотлар катта аҳамиятга эга. Улар ҳар қандай турдаги илмий-тадқиқот ишларининг муҳим таркибий қисми ҳисобланади. Ҳар бир тадқиқотчи ишни танланган мавзуга доир ўзигача қўлга киритилган маълумотларни тўплаш ва ўрганишдан бошлайди, изланишларни ўзи эришган натижалар тўғрисидаги у ёки бу маълумотлар билан тугаллайди.

Илмий тадқиқот мавзусининг истиқболлилиги мезонларини аниқлаш учун тадқиқотчи қуйидаги йўналишлар бўйича олиб бориладиган ишнинг дастлабки таҳлилини амалга ошириш керак:

- мавзунинг ўрганилганлик даражасини аниқлаш;
- тадқиқотда қўлланилиши мумкин бўлган усулларни белгилаш;
- тадқиқотнинг мақсад ва вазифаларини ойдинлаштириш.

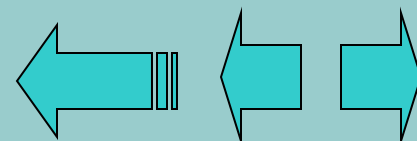


## 1.2. Тадқиқотнинг иш режасини тузиш.

Ўтказилажак тадқиқотнинг иш режаси унинг йўналишини белгилаб бериши, илмий ишнинг мақсади, чегаралари ҳамда асосий вазифалари моҳиятини аниқ кўрсатиши керак.

Иш режасида мавзунинг ишланиш босқичлари бошланадиган ва тугалланадиган муддатлар кўрсатилиб, бунда амалга ошириладиган вазифаларнинг турлари батафсил санаб ўтилади. Масалан, адабиётларни йиғиш ва ўрганиш, одатда, қуйидагиларни ўз ичига олади:

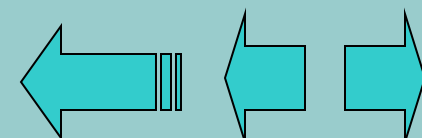
а) тадқиқот мавзуси бўйича адабий манбаларни турли библиографик кўрсаткичларни кўздан кечириш йўли билан аниқлаш; б) чуқур ўрганилиши керак бўлган адабий манбаларнинг рўйхатини (картотекасини) тузиш; в) ажратиб олинган асарларни ўқиб чиқиш ва уларга тегишли ишлов бериш (қисқача мазмунини ёзиб олиш, зарур маълумотларни кўчириш); г) ўрганилган адабий манбаларнинг танқидий обзорини тузиш ва хулоса чиқариш.



# 1.3. Тадқиқот материалларини йиғиш ва тўплаш

Материал йиғиш ва тўплаш ҳар қандай янги, ўзига хос илмий тадқиқотнинг марказий қисмини ташкил этади ва, одатда, унга сарфланадиган вақтнинг кўпроғини мазкур фаолият банд қилади. Илмий-тадқиқот ишидаги бу босқичнинг моҳияти тадқиқотчига ўз олдига қўйган вазифаларни ҳал этиш ва олдинга сурилган фаразларни исботлаш учун зарур бўлган маълумотларни йиғиш ҳамда тизимлаштириш имконини беради.

Илмий маълумотларни йиғиш ишларининг хусусияти ва мазмуни тадқиқотнинг мақсади ҳамда усулларига боғлиқ. Изланувчи ўзини қизиқтирган масала юзасидан фанга маълум бўлган ахборотни имкон қадар тўла ўзлаштириб олмоғи шарт. Буларнинг бари илмий-техника маълумотларини йиғиш ва ўрганиш йўли билан ҳал этилиши мумкин. Ҳозирги вақтда ахборотлар ҳажми жуда муҳим бўлиб, интернет жорий этилганлиги муносабати билан имкониятлар кундан-кунга ўсиб бормоқда. Шунинг учун ҳар бир тадқиқотчи керакли илмий-техника маълумотларини олиш йўллари ҳақида аниқ тасаввурга эга бўлиши ҳамда унинг энг самарали усуллари кўллаб билиши, ахборот манбаларидан иложи борича кўп фойдаланиб, олинган маълумотларни қайта ишлаш учун иложи борича кам куч ва вақт сарфлаши лозим.



## 1.4. Йиғилган маълумотларни таҳлил қилиш ва умумлаштириш

Ўрганилаётган объект тўғрисидаги материалларни йиғиш ва тўплаш ҳар қандай тадқиқотнинг марказий қисмини ташкил этса, йиғилган маълумотларни таҳлил қилиб, умумлаштириш илмий ижоднинг энг масъулиятли босқичи саналади. Айнан шу босқичда тадқиқотчи ўрганилаётган масалани чуқур, ҳар томонлама қамраб олиши, тўпланган маълумотларга тўғри, илмий жиҳатдан асосланган баҳо бериши, ўз мулоҳазаларининг тўғрилигига ишончли далиллар келтира билиши лозим. Йиғилган маълумотларни аввал тадқиқотнинг мақсад ва вазифаларидан келиб чиқиб, зарур тартибда гуруҳларга ажратиб олиш мақсадга мувофиқдир. Бундай гуруҳлаштириш турли белгиларга кўра амалга оширилиши мумкин. Баъзан тақсимлаш спортчиларнинг ёши, жинси, тайёргарлик даражасига (янги шуғулланувчилар, разряд эгалари, спорт усталари ва халқаро тоифадаги спорт усталари) қараб, бошқа ҳолда ўқув-машқ ҳамда мусобақа юкламалари таъсири остида организмнинг функционал ҳаракатларидаги у ёки бу ўзгаришнинг юзага келиши даражаси (масалан, курашда - «техникачилар», «тезкорлар», «кучлилар»); учинчи ҳолда бажарилган биомеханик, физиологик, руҳий тадқиқотларнинг натижалари асосида, тўртинчи ҳолда ўрганилаётган ҳаракат фаолиятининг юзага келиш ёки шаклланиш муддатига қараб бажарилади.



## 1.5. Тадқиқотни яқунлаш ва шакллантириш

Илмий тадқиқотнинг сўнгги босқичи уни яқунлаш ва шакллантириш бўлиб, одатда, бунинг таркибига изланишлар натижаларини муҳокама қилиш ва тақризлаш, ишни адабий ҳамда техник жиҳатдан шакллантириш, уни тарқатишнинг (сотишнинг) иккиламчи йўллари билан белгилаш киради.

Иш натижаларини тадқиқотчи ишлаган илмий жамоа (кафедра, бўлим) муҳокама қилади ва унга тақриз беради. Муҳокамани тадқиқот тамоми яқунланганидан кейингина эмас, балки, унинг амалга оширилиши жараёнида, маълум босқичлар тугалланганидан кейин ўтказиб туриш мақсадга мувофиқдир. Олиб борилаётган тадқиқот тўғрисида даврий илмий журналларда ёки илмий тўпламларда мунтазам равишда ахборот бериб боришни ташкил этиш муҳокамалар миқёсини кенгайтиришга имкон беради. Диссертация тадқиқотлари амалга оширилаётганда, ишнинг асосий мазмунини олдиндан эълон қилиш уни ҳимояга тақдим этишнинг мажбурий шартларидан бири ҳисобланади.

